

DAVOR VIDAS, DIREKTOR POMORSKOG ODJELA U UGLEDNOM NORVEŠKOM INSTITUTU »FRIDTJOF NANSEN« U OSLU

Pravi je i posljednji trenutak za hrvatsko ministarstvo mora

MARKO BARIŠIĆ

Posljednjih se dana u javnosti sve češće čuju rasprave o potrebi ustanovljenja hrvatskog ministarstva mora. To je naročito potaknuto nedavnim proglašenjem zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa, te spoznajom da je Hrvatska time dobila pravni okvir, no da ga sada treba ispuniti odgovarajućim sadržajima kako bi se doista i postigla zaštita mora, obale i otoka, kao i racionalno upravljanje bogatstvima Jadrana.

Je li to moguće učiniti na optimalnijem institucionalnom načinu, te sistematičnije nego do sada? Budući da je među zemljama koje su imale takvo institucionalno iskustvo i Norveška - pomorska zemlja par excellence, a Hrvatskoj slična ne samo po upućenosti na more nego i po broju stanovnika - o mogućim korisnim spoznajama što bi ih Hrvatska od toga mogla imati razgovarali smo s dr. Davorom Vidasm, direktorom Pomorskog odjela u uglednom norveškom Institutu »Fridtjof Nansen« u Oslu.

Treba li se ugledati na norveški primjer

● Nedavno ste izjavili kako je Norveška na otvorena pitanja svoja morska politike odgovorila kroz institucionalnu strukturu svojih ministarstava. Radi li se o iskustvu danas zanimljivom za Hrvatsku?

– Što se norveškog iskustva tiče, treba se vratiti trideset godinama unazad. To je na globalnom planu bilo doba krupnih promjena u međunarodnoj politici s obzirom na more, a Norveška je već na početku sedamdesetih razmatrala proširenje svoje jurisdikcije na moru. Namjera joj je bila steći isključiva prava ribolova nad golemim bogatstvima Norveškog mora, gdje su sve više zalazile strane flote. U toj se svojoj namjeri Norveška susrela s nekoliko krupnih prepreka, u mnogome sličnih onima s kojima se danas susreće Hrvatska, premda je bilo i važnih razlika.

U to je vrijeme Konferencija UN-a o pravu mora tek bila započela, a gospodarski pojas još nije bio prihvaćen u međunarodnom pravu. Norveška je politika tada razmišljala o mogućnosti proširenja ribolovnih prava na najviše 50 milja, no i to se činilo naročito smionim, gotovo isuviše optimističnim planom.

Naime, osim nesigurnog

pravnog statusa, trebalo je riješiti niz pitanja razgraničenja na moru. Najteže među njima bilo je pitanje razgraničenja sa Sovjetskim Savezom u Barentsovom moru. To more nije samo iznimno bogato ribom, ono je tada bilo jedno od strateški najosjetljivijih područja svijeta. Znalo se također da će proširenje norveške jurisdikcije na moru kasnije zahtijevati sporazumno uređenje odnosa s Europom, čiji su ribolovni interesi ovdje bili veliki.

Kako bi se u svemu tome izbjegao prigovor unilateralizma, Norveška je, kao mala zemlja, odlučila svoja prava prvo afirmirati na međunarodnom planu, i to snažnim uključanjem u pregovore tada započete na Konferenciji UN-a o pravu mora, a onda proglasiti svoj novi pojas kada za to sazriju uvjeti. Stoga je bilo potrebno da glavni norveški pregovarač na toj Konferenciji ima i odgovarajuću političku težinu, te da je ona ujedno specifična za probleme mora. Zato je Norveška 1974. godine imenovala svog ministra za more, Jensa Evensena, čovjeka koji je u pitanjima mora ujedinjavao stručnost, iskustvo, viziju i karizmu.

Rezultat je, nekoliko godina kasnije, bilo proširenje norveške jurisdikcije na moru - ali ne od 50 milja ribolovnog pojasa, kako se isprva priželjkivalo, nego čitavih 200 milja isključivog gospodarskog pojasa! Tako Norveška još od kraja 1976. godine ima najveći gospodarski pojas u Europi. Nakon toga je osnovna zadaća ministra mora i njegovog tima bila nastaviti pregovore sa SSSR-om o uređenju odnosa u Barentsovom moru, jer je Norveška prvo proglasila svoj gospodarski pojas, a tek onda išla u daljnje raspravljaje o lateralnoj granici sa SSSR-om.

● Možete li nam reći nešto o ustroju tog norveškog ministarstva: kako je ono bilo organizirano, koliko je ljudi i kakvog profila u njemu radilo?

– Bez ulazanja ovdje u razne organizacijske detalje, koji su ipak specifični za svaku pojedinu zemlju, važno je znati što je bilo osnovno obilježje. Radilo se o vrlo maloj, nebirokratskoj organizaciji - s vrlo velikom efikasnošću. To je bilo moguće zbog stručnosti koju je ta institucija okupljala. Ustanovljena više u obliku tajništva, premda s formalnim statusom izjednačenim ministarstvu, ono je koristilo infrastrukturu drugih ministarstava.

Samo ministarstvo mora trebalo bi shvatiti kao veliki institucionalni projekt koji bi imao jednu jedinu svrhu: omogućiti da se učini sve kako bi se jedinstvenu hrvatsku obalu, otoke i more zaštitilo - ne samo za nas, nego i za naše buduće generacije. Za vođenje i ostvarivanje takvog projekta stručnost je važnija od konkretnog političkog opredjeljenja. No, postizanje cilja tog »projekta« niti je samo pitanje profesionalne, a niti samo političke odgovornosti - to je danas za Hrvatsku već postalo pitanje povijesne odgovornosti

DAVOR VIDAS: Hrvatska ima ministarstvo za ono što nema - a to je članstvo u EU, a još nema ministarstvo za ono što ovdavno ima - za more! Nije li to paradoksalno?

More državi omogućuje i daje mnogo posla

● No, nemamo li ionako više ministarstava, pa da bismo sada osnivali još jedno dodatno?

– Doista se čini da Hrvatska ima popriličan broj ministarstava. No, isto se tako čini da bi se taj broj lako mogao racionalizirati, optimalnijom distribucijom funkcija. Pitanje ministarstava jest pitanje prioriteta zemlje, a prioriteta opet ovise o konkretnim okolnostima. U današnjim okolnostima, izgleda mi gotovo nespornim da su pitanja hrvatske pomorske politike i uopće odnosa prema moru i obali jedan od glavnih prioriteta zemlje. Tu leži izniman potencijal za daljnji razvoj, ne samo obale i otkoka, već hrvatskog gospodarstva uopće. U tome je, a ne u

deklaracijama i obećanjima, dio odgovora na sadašnji problem nezaposlenosti u Hrvatskoj, kao i srž odgovora na demografske probleme otkoka, a i dijela obale. Uzmite norveški primjer. Nije naša sama po sebi, već način korištenja tim prirodnom potencijalom ono što čini Norvešku bogatom zemljom - i što je također važno istaknuti, sve Norvežane, pa makar i one na krajnjem sjeveru zemlje, ujednačeno visokog standarda.

Na čitavu stvar možete i ovako gledati. Nije li pomalo paradoksalno da Hrvatska već dulje vrijeme ima ministarstvo za ono što nema - a to je članstvo u EU, a još nema ministarstvo za ono što ovdavno ima - za more? Pa to bi ministar-

stvo brinulo o 5835 kilometara hrvatske obale i otkoka te o više od 50.000 četvornih kilometara mora pod hrvatskom jurisdikcijom. Tu ima mnogo posla!

Strateški je interes Hrvatske da postane član Europske unije. No, tu treba biti svjestan jedne važne distinkcije: nije interes Hrvatske da postane formalni član Unije, nego da postane stvarni član. Ona neće postati takav član odgovorima na 4560 tuđih pitanja, nego odgovorima na nekoliko vlastitih pitanja. Na njih će odgovoriti tek onda kada iskoristite vlastite potencijale koji joj stoje na raspolaganju. Ako to ne učini sama, iskoristit će ih drugi. A to nikako ne može biti niti strateški niti vitalni interes Hrvatske.

U nekim drugim zemljama koje su imale ministarstvo mora, poput Francuske, model je bio drugačiji. Kakav će se točno model ustroja izabrati, doista ovisi o konkretnim potrebama svake pojedine države.

Važno je znati svrhu svake pojedine institucije. U norveškom slučaju radilo se prvenstveno o vanjskopolićki svrshi, odnosno o doprinosu međunarodnoj afirmaciji gospodarskog pojasa, kako bi ga onda, kad se to postigne, Norveška i proglasila - a zatim nastavila pregovarati sa susjedima i ostalima o uređenju međusobnih odnosa.

U tom pogledu Hrvatska je jednim dijelom već zakasnila, premda je pitanje pregovora sa susjedima, kao i dijaloga s ostalim sredozemnim državama te EU-om u cjelini i dalje vrlo aktualno.

Iskoristimo hrvatsku stručnost i znanost

● Biste li za Hrvatsku sada predložili upravo norveški model?

– Što se tiče dijela okolnosti u kojima bi se ministarstvo mora u Hrvatskoj sada možda moglo osnovati, mislim da bi Hrvatska mogla imati koristi od norveškog primjera. To se u prvom redu odnosi na glavni zahtjev: za stručnošću i efikasnošću, umjesto stvaranja dodatne birokratske mašinerije, a ujedno i na fleksibilan pristup ustroju ministarstva.

Ali, ujedno je mnogo toga što nas razlikuje od Norveške. Glavni prirodni resurs Norveške iz mora jest nafta, a zatim i riba, potencijali što ih je ona na najbolji način znala iskoristiti. Hrvatski je glavni prirodni resurs jedinstvena obala s otocima i još danas čisto more - a usred Europe i Sredozemlja. To je dragocjena osnova koju treba čuvati, a ujedno golemi potencijal koji treba znati pametno iskoristiti.

Danas je za tu obalu i more u svijetu sve veći interes. Tako su, recimo, sada čitaoci londonskog »Sunday Times Travel Magazine« Hrvatsku proglasili za najpoželjniju turističku destinaciju u idućih dvije godine, a norveško veleposlanstvo u Zagrebu, zbog poplave interesa, na svojim web-stranicama upućuje sve zainteresirane (Norvežane) kako da se s upitima o kupnji nekretnina na hrvatskoj obali obrate drugim institucijama. To su samo dva od velikog broja najnovijih primjera.

Ono što Hrvatskoj danas

doista treba jest institucija koja će biti brižni skrbnik njenih interesa na moru, ali i pasčuvatog dragocjenog prirodnog bogatstva. Ustroj eventualnog hrvatskog ministarstva mora trebao bi biti takav da može odgovoriti tim svrhama.

Tako nešto danas evidentno nedostaje i stoga je, velikim dijelom, i moglo doći do toga da hrvatska politika u danima i tjednima pred proglašenje zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa djeluje poput broda bez kompasa. Rasprava i glasanje u Saboru 3. listopada to su zorno ilustrirali. Za usporedbu, francuski je parlament, u travnju ove godine, odluku o proglašenju zaštićenog ekološkog pojasa u Sredozemnom moru donio suglasnošću stranaka rijetko viđenom u tom parlamentu. Sasvim je jasno da Hrvatskoj treba znatno bolja koordinacija politike vezane uz more, da joj u tome treba bolje »očitanje kompasa«.

Ustanovljenjem ministarstva mora hrvatska bi politika u pitanjima vezanima uz more dobila tog »navigatora« koji joj tako očito nedostaje.

● Ali konkretno, na koji način bi se takve svrhe po Vašem mišljenju ostvarivale ministarstvom mora?

– Mislim da bi osnovni zadatak takve institucije u Hrvatskoj bio da prebrodi dvije linije sadašnje nedovoljne koordinacije u pitanjima vezanima uz more. Jedna linija, gdje je bolja koordinacija evidentno potrebna, jest bolje povezivanje vanjskopolićkih s unutarnjepolićkim razmatranjima vezanima uz more. Druga je potreba bolje koordinacije među nedovoljno povezanim resorima koji se odnose na more: ribarstvo, pomorstvo, zaštita morske okoline, zatim pitanja mjera kontrole, pa čak i odraz svega na turizmu. Vlada kao cjelina isuviše je širok i opći forum da bi na odgovarajući način to mogla učiniti, dok su razne ad hoc osnovane radne skupine opet isuviše uske.

Pitanje povijesne odgovornosti

To se jasno pokazalo u nedavnom razvoju prema proglašenju gospodarskog odnosno ekološko-ribolovnog pojasa. No, sada je mnogo važnije kako će se to novo, još apstraktno pravo Hrvatske konkretizirati. Tek time Hrvatska može proglašenje pojasa okrenuti u svoju istinsku korist. Za to su, međutim, potrebne godine smisljenog i organiziranog rada.

Tu treba biti svjestan činjenice da je hrvatska država upravo ipak još vrlo mlada struktura. No, za razliku od toga, hrvatska je stručnost i znanost o raznim aspektima mora u zreloj dobi, jer ona se gradi na dugotrajnim, neprekinutim tradicijama.

Stoga bi ministarstvo mora trebalo biti i instrument koji bi omogućio smisleno korištenje hrvatskom stručnošću i znanosti u svrhu boljeg upravljanja resursima mora. To bi se moglo postići povezivanjem hrvatskih znanstvenih institucija i stručnjaka koji se bave raznorodnim disciplinama vezanima uz more - oceanografijom, ribarstvom, biologijom, ekologijom, gospodarstvom, pravom i drugima - kroz projekte primjenjene naravi.

Baš kao i mnoge druge bivše socijalističke zemlje, tako i Hrvatska danas ima sindrom vršne stručnosti u pojedinim specijalističkim područjima, ali njihove slabe međusobne povezanosti. A znamo da u stvarnom svijetu, te naročito u međunarodnim odnosima, ništa nije problem samo jedne struke, niti se danas međunarodni politički problemi mogu rješavati samo političkom vještinom - danas je potrebno znanje i stručnost, i to multidisciplinarno. Ulog u tome koji vraća se s golemim dividendama.

Takvi su projekti uobičajeni u Norveškoj, pa je tako za naš Institut norveška Vlada, odnosno razna njena ministarstva, čest naručilac projekata (stvarnih, a ne samo formalnih!) u kojima se izrađuju studije kao stručne platforme za daljnje političko diskutiranje i odlučivanje. To je ono što Hrvatskoj danas, u odnosu na more, jako treba - a nema nikakvog pravo razloga, osim organizacijskog, da to Hrvatska ne bi mogla ostvariti.

Tako bi i samo ministarstvo mora trebalo shvatiti kao veliki institucionalni projekt, možda ograničen na vrijeme mandata jedne Vlade. Takav bi »projekt« imao jednu jedinu svrhu: omogućiti da se učini sve kako bi se jedinstvenu hrvatsku obalu, otoke i more zaštitilo - ne samo za nas, nego i za naše buduće generacije. Za vođenje i ostvarivanje takvog projekta stručnost je važnija od konkretnog političkog opredjeljenja. No, postizanje cilja tog »projekta« niti je samo pitanje profesionalne, a niti samo političke odgovornosti - to je danas za Hrvatsku već postalo pitanje povijesne odgovornosti.

NOGOMETNI TURIZAM

I Hrvatska ima uvjete za pripremu svoje nogometne reprezentacije

DAVOR VERKOVIĆ

Čatež je blizu Zagreba, on je definitivno najbolji turistički proizvod svoje države i tamo su Hrvati uvijek dobrodošli. Međutim, Čatež je u Sloveniji i nema logike da se hrvatska nogometna reprezentacija uvijek priprema tamo. Neki će spomenuti da se oko hrvatskih priprema u Čatežu kriju privatni interesi pojedinaca, dobronamjerniji da je riječ o praznovjerju jer da pripreme u ovim slovenskim termama hrvatskoj reprezentaciji donose sreću.

Sigurni smo da su Slovenci izrazito dobri domaćini vrhunskim nogometašima i njihovom vodstvu, a također i ne sumnjamo da daju veliki skonto koji kompenziraju besplatnom reklamom. Poznavatelji kažu da nude puni aranžman za 30 do 40 eura, što je mala cijena s obzirom na razinu usluga. Budući da su Brežice i Čatež blizu Zagreba, našim reprezentativcima što dolaze iz inozemstva (a takvi su u debeloj većini) skraćuje se muka daljeg putovanja.

U igri su Poreč i Makarska

Mnogo toga ide u prilog tom prvorazrednome slovenskom odredištu, ali mi smo (a vjerujemo, i velik dio hrvatske javnosti) protiv toga da se naša vrsta, ako, jasno, nije riječ o posebnim visinskim pripremama, priprema bilo gdje u inozemstvu. Štoviše, smatramo da je to vrlo teška pluska Hrvatskoj kao receptivnoj državi.

Čudno je da hrvatskom nogo-

metnom vodstvu nije dobar niti jedan od 450 ovdanih hotela, od kojih su oni s četiri i pet zvjezdica kvalitetom ispred inozemne konkurencije. Sami su nogometaši u drugom planu, barem su u posljednjoj utakmici u Ljubljani pokazali da su pravi »fajteri« pa ne stoji da su ovisnici o velikom komforu.

Hrvatska je država u trendu, ali ni izdaleka ne koristi multiplikativne efekte od turizma. Pripreme naše nogometne »repeke« u inozemstvu možemo usporediti sa žalosnom činjenicom da ljeti imamo punu obalu turista kojima serviramo - uvozna hranu. Što, međutim, o priprema hrvatske nogometne reprezentacije u inozemstvu, odnosno o mogućnosti da se iste održavaju unutar granica naše države, misle naši istaknuti turistički radnici?

»Mislim da najbolju ponudu ima porečko poduzeće »Plava laguna«. Oni imaju dobre hotele i terene, dobru dvoranu, novi wellness centar, sve ono što je potrebno za vrhunske pripreme jedne sportske ekipe. Hrvatski nogometni savez stalno surađuje s »Plavom lagunom«. Stoji prigovor da je igraćima lakše u Čatežu jer je on blizu Zagreba, no kad se do Pule ide avionom, onda ništa nije daleko« rekao nam je Ivan Šorić, predsjednik Hrvatske udruge hotelijera.

Na Poreč tipuje i Branko Curirić, direktor Turističke zajednice Istarske županije. Zanimljivo je da Tomislav Paškvalin, direktor HOC-a Bjelolaisica niti nakon naših višekratnih pokušaja nije želio dati izjavu o tome je li Bje-

HRVATSKI SE HOTELIJERI SLAŽU: Hrvatski reprezentativci ne moraju na pripreme ići u inozemstvo

Pripreme u Vukovaru ili Gospiću?

Zašto se hrvatska nogometna reprezentacija za sljedeću prijateljsku utakmicu ne bi pripremala, recimo, u Vukovaru i Gospiću? Naši gradovi, ratni junaci, zaslužili su najmanje takvu počast, a taj bi potez Hrvatskog nogometnog saveza

(HNS) zasigurno mnoge razgalilo.

Istina, u Vukovaru i Gospiću i nema baš potrebne infrastrukture u smještajnim kapacitetima, no nešto bi se valjda dalo izvesti. S takvim bi potezom naši nogometaši očarali javnost koja je još

Hrvatsku su dosad najviše proslavile dvije stvari - nogometaši na Svjetskom prvenstvu u Francuskoj 1998. godine i turizam. U svijetu se uglavnom prepoznajemo po nogometu i turizmu pa je doista šteta što nogomet, ali i sport u cjelini te turizam, nisu povezani jače i bolje

uvijek razočarana čestim nogometnim pripremama u Sloveniji.

Ova ideja naizgled djeluje nemoguća, no mi ne mislimo da je tako. S takvim bi se pripremama ojačala i svijest igrača o tome za koje sve navijače igraju... A. K. K.

ponudili za 35 do 40 eura. Svjesni smo, naime, da bismo dolaskom nogometne reprezentacije Hrvatske imali niz drugih - marketinških koristi. Mislim da bi im i u Poreču ponudili sličnu cijenu«, kazao je Hrvoje Urlić.

Zašto sport i turizam nismo bolje povezali

Po njemu bi glavni problem kvalitetnih priprema mogao predstavljati tek teren, ali i to se, suvremenim metodama, može srediti u relativno kratkom roku. Sigurni smo da poput Urlića razmišljaju svi vodeći hotelijeri od Istre do Dubrovnika, ukrajno, turistički radnici u cijeloj državi.

Hrvatsku su dosad najviše proslavile dvije stvari - nogometaši na Svjetskom prvenstvu u Francuskoj 1998. godine i turizam. U svijetu se uglavnom prepoznajemo po nogometu i turizmu pa je doista šteta što nogomet, ali i sport u cjelini te turizam, nisu povezani jače i bolje.

Hrvatska turistička zajednica godišnje sponsorira Hrvatski olimpijski odbor s 800.000 kuna. Ugovor je potpisan na četiri godine. Bivši ministar turizma Ivan Herak svojevremeno je potpisao sponsorski ugovor s Hrvatskim nogometnim savezom u vrijednosti tadašnjih šest milijuna njemačkih maraka. HNS je iskoristio mjenicu u vrijednosti od 600.000 kuna, a ostalo je, budući da Herakova nasljednica Pave Župan Rusković nije htjela pristati na takve uvjete, na Državnom odvjetništvu. Je li to razlog zbog kojega se hrvatski nogometaši pripremaju u Sloveniji?

PLAVA LAGUNA: Nije tako blizu Zagrebu kao Čatež, ali također ima sve baš što je potrebno za vrhunske pripreme jedne sportske ekipe